

KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ TEŞEBBÜSLERDEN BÜROKRATİK YÜKÜN KALDIRILMASI

Yrd. Doç. Dr. Nezih VARGAN

I— GİRİŞ

Bu çalışma, Devlet Bakanlığı'nın Üniversite temsilcilerinin de katılmasını istediği, 11-13 Ocak 1988 tarihleri arasında İstanbul'da yapılan «Küçük ve Orta Büyüklükteki Teşebbüslerden Bürokratik Yükün Kaldırılması» konulu bir seminer çağrısı üzerine yapılmıştır. Bu çağrıda aynen şöyle denilmektedir;

«Bilindiği üzere, kendi işini kurmak isteyen bir müteşebbisin yerine getirilmesi gereken formaliteleri içeren mevzuatın miktarı ve karmaşık niteliği ülkemizde gerek refah gerek istihdam yaratma sürecini yavaşlatmakta ve çoğu zaman görüldüğü gibi, müteşebbislik dinamizmine gem vurmaktadır. Halihazırda iş dünyasının zaruretleriyle ilişkili dahi bulunmayan bir çok mevzuat metninin, müteşebbisleri yeni atılımlardan caydırması yanında devlet'e de zaman, para ve personel emeği açılardan külfet yüklediği malumdur...»

Yukarıda belirtilen hususlara katılmamak mümkün değildir. Bu konuda yeni düzenlemeler yapılırken çok geniş ve detaylı bir

araştırma yapıp, halihazırdaki hükümlerin getirilişindeki gerekçelerin iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Aksi halde mevzuat yükünü kaldırmak isterken toplumu olumsuz biçimde etkileyen koşulları da yaratmış olabiliriz. Bu nedenle böyle bir çağrının konuyla ilgili kesimlerce değerlendirilip enine boyuna tartışılmaya açılması isteği çok isabetli olmuştur, diyebiliriz.

Bu çalışmada küçük ve orta büyüklükteki teşebbüslerin kuruluşundaki mevzuat yükü belirli iş kolları ele alınarak incelenmiş, bu teşebbüslerin işleyişinde karşılaştıkları mali mevzuat yükü, konunun genişliği nedeniyle çalışma kapsamına dahil edilmemiştir.

II— KONUNUN AMACI ve ÖNEMİ

Küçük ve orta büyüklükteki teşebbüslerin karşılaştığı mevzuat hükümlerinden bazıları gerçekten yanlış veya gereksiz yere getirilmiş, bazıları ise doğru getirildiği halde zamanla değişen koşullar bu hükümlerin doğruluğunu kaybetmelerine yol açmıştır. Bu tip mevzuat hükümlerinin tespit edilip, kaldırılması sağlandığı takdirde; müteşebbislik dinamizmine gem vurma olayı önlenecek, aksine müteşebbise isteklilik gelecek, yaratıcılığını ortaya koyma fırsatı doğacaktır. Ayrıca, devletin zaman, para ve personel emeği açısından kayıpları önlenecektir. Böyle bir çalışma, mevzuat hükümleri arasında doğru ve gerekli olan hükümlerin de, olumsuz etkileşimlerin yok edilmesi nedeniyle, daha iyi çalışması sonucunu doğuracaktır.

OECD üyesi bütün ülkelerde, küçük ve orta büyüklükteki teşebbüsler mevcut işletmelerin büyük çoğunluğunu meydana getirmektedir. Bir çok ülkede bunların oranı %95'in üzerindedir. Ancak istihdam hacmi içindeki payları ülkeden ülkeye değişmektedir (1). İşsizliğin gündemde bulunduğu günümüzde küçük ve orta büyüklükteki teşebbüslerin istihdamı geliştirme alanında çok önemli bir yeri olduğu, ayrıca ekonominin bütün sektörlerine önemli katkılarda bulunduğu yapılan pek çok araştırma ile ortaya konmuş bir gerçektir (2).

Böylesine öneme haiz bu kuruluşların, formalite yükünün en büyük ağırlığını hissettikleri görülmektedir. Çünkü, küçük firma-

(1) Graham Bannock and Partners Ltd. «Küçük İşletmeler Üzerindeki Formalite Külfetinin Kaldırılması» OECD Raporu, s. 3.

(2) Age, s. 2.

ların sahip olduğu idari ve ekonomik kaynakların çok sınırlı oluşu, kamu yönetiminin istediklerini yerine getirmekte güçlük çekmeleri sonucunu doğurmaktadır.

Çok büyük boyutlara ulaşabilen bir toplumsal maliyetin oluşmasına neden olan, bürokratik yüküle mücadelenin önemi açıktır. Ancak bu önemdeki bir sorunu doğuran yılların birikimi mevzuat yığınının bir çırpıda kaldırılamayacağıda ortadadır .Bu nedenle konunun önemini bilip, vakit geçirmeksizin etkin önlemlerin alınması gerekmektedir .

III— KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ TEŞEBBÜSLERİN KURULUŞUNDAKİ MEVZUAT YÜKÜ

Bu bölümde önce bir örnek ele alınarak, bir eczanenin açılması aşamasında yerine getirilmesi gerekli formaliteler belirlenmeye çalışılmıştır. Bir eczacının, eczanesini açabilmesi için şu işlemleri yapması gerekecektir:

- Meslek odasına dilekçe
- Özgeçmiş
- Diploma aslı veya noter tasdikli sureti
- İkametgâh belgesi
- Nüfus cüzdanı sureti
- Üç fotoğraf
- 5.000.- lira kayıt harcı
- 12.000.- lira senelik aidat
- 25 m² 'den az olmaması gereken işyeri için mimari proje
- Eczanenin iç düzen yerleşiminin krokisi
- Eczacının eczaneyi kendi adına açtığına dair taahhütname
- Elektrik ve su abonman faturaları
- Kira kontratosu (işyeri kira ise)
- Banka hesap Numarası
- Maliye'ye kayıt
- Eczanenin kaşesi
- Eczanenin demirbaş ve ilaçlarının faturaları

ibraz edilerek Oda'dan kayıt belgesi alınabilecektir. Daha sonra İl Sağlık Müdürlüğü'ne başvurulacak ve bu başvuru sırasında yukarıdaki belgelerin büyük çoğunluğu tekrar verilecektir. Buradan, dosya Eczacılık Şube Müdürlüğü'ne havale edilecek, oradan da ilgili sağlık ocağına intikal edecektir. Burada görevli eczacı, açılması istenen eczaneye gidip, yerinde uygunluk tespiti yapacaktır. Bu tespit işlemi bittikten sonra, dosya Ankara'ya Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı'nın ilgili Genel Müdürlüğü'ne gidecek ve buradaki tasdikten sonra ruhsat alınabilecektir.

Görüldüğü gibi, birden çok yere başvurarak bir çok gereksiz belgeyi ikmal ederek ancak ruhsat alınabilmektedir. Üstelik eczanenin yerinde tespiti yapıldığı halde dosyanın gereksiz yere Ankara'ya yollanması, oradaki iş yükü yoğun kimselerin, kendilerinden kilometrelerce uzak bir yer için dosya üzerinde uygunluk vermesi, müteşebbissin yükünü daha da ağırlaştırıcı niteliktedir.

Küçük teşebbüslerin kuruluşundaki işlemlerin yoğunluğu ile ilgili olarak bir başka örneği kasap dükkânının açılması sırasında takip edilen yolu belirterek gösterebiliriz. İşyerini açacak olan kasabın ilgili sosyal güvenlik kuruluşu olan Bağ-Kur'a kayıt, Maliye'ye işe başlama bildirgesi ,kasaplar derneğine kayıt işlemlerini yaptırdıktan sonra belediye'ye başvurarak ruhsat alması gerekecektir. Belediye'de kendi sağlık zabıta talimatnamesine uygun nitelikte bir eşyeri olup olmadığını ilgili elemanlarını söz konusu yere yollayarak yerinde tespit edecek, varsa noksanların ikmali için ek süre verecek, herhangi bir noksanlık yoksa raporunu tanzim edecektir. Belediye ruhsat harcını tahsil ettikten sonra ruhsatı verme noktasına gelecektir. Genellikle, işyerinde olması gereken koşulları vatandaşın tam olarak bilememesi bu sürecin daha da uzamasına yol açmaktadır.

Bir de gayri sıhhi müesseselerin kuruluşunda tabii olduğu hükümler vardır. Bu kuruluşlar, çevre ve toplum sağlığının korunması açısından önem arz eden gayri sıhhi müesseselerin zararlı etkilerinin yok edilmeleri veya en az düzeye indirilmesi, doğal kaynakların kirlenmelere karşı korunması maksadıyla gayri sıhhi müesseselerin kontrol altına alınması, ruhsatlandırılması ve denetlenmesi esaslarını düzenleyen gayri sıhhi müesseseler yönetmeliği (3) gereğince kurulurlar.

(3) T.C. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 508, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1983, (RG. 18203; 26 Ekim 1983)

Bu yönetmelik gayri sıhhi müesseseleri «çevresinde bulunanlara fiziki, ruhi ve sosyal yönlerden az veya çok zarar veren veya vermesi muhtemel olan ve doğal kaynakların kirlenmesine neden olabilecek müesseseler» olarak tanımlamıştır. Ayrıca, gayri sıhhi müesseseler durumlarına göre sınıflara ayrılmış ve sınıfların tanımları yapılarak her bir sınıfa giren kuruluşlar tek tek sayılmıştır. Buna göre, meskenlerden ve insanların ikâmetine mahsus diğer yerlerden mutlaka uzak bulundurulması gereken müesseseler birinci sınıf; meskenlerden ve insanların ikâmetine mahsus diğer yerlerden kurulca önerilip Valilikçe uygun görülecek bir uzaklıkta yapılması gereken müesseseler ikinci sınıf; meskenlerin ve insanların ikâmetine mahsus diğer yerlerin yakınında kurulabilmekle beraber sıhhi denetim altında tutulması gereken müesseseler ise üçüncü sınıf gayri sıhhi müesseseler olarak belirtilmiştir.

Sanayi bölgesi içinde ve dışında kurulacak gayri sıhhi müesseseler için gerekli olan belgeler ve bunlarla istenen bir yığın bilgi ekte gösterilmiştir. Yönetmelikte belirtilen hususlar ikmal edildikten sonra Valilikçe verilen ruhsat'tan başka bir de belediye'nin bu tip işyerlerine, ayrı bir ruhsat daha vermekte olduğu uygulamada görülmüştür. Belediye'nin verdiği bu ikinci ruhsat gereksizdir. Sadece, ruhsat harcı adı altında gelir toplamaya yönelik müteşebbise ilave bir külfet getirmekten başka bir rolü yoktur.

Ayrıca, turistik yörelerde kum-taş-çakıl-kireç ocağı açma taleplerinde konunun Kültür ve Turizm Bakanlığı'na intikal ettirilecek Bakanlık görüşünün alınması yoluna gidildiği görülmüştür. Bu durum işlemleri uzatmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Söz konusu ocakların açılmasında, turizm açısından bir sakınca olup olmadığına il'lerde bulunan İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü karar verebilmelidir.

Buna benzer bir konu da maden sahası işletmek için başvuran müteşebbislerin başvurularının Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden Dairesi Başkanlığı'na yapmalarıdır. Bu tip konuların devamlı olarak Ankara'ya taşınması, müteşebbislere hem mali külfet getirmekte hem de zaman kaybına yol açmaktadır. Bu konuda da Valiliklere başvuru yeterli olabilir.

IV— SONUÇ

Küçük ve orta büyüklükteki teşebbüslerden bürokratik yükün kaldırılmasının, öncelikle hükümetin bu konuyu programına almasına, sonra da bütün imkânlarıyla, inanarak mücadele etmesine bağlı olduğu açıktır.

Çalışmalar sürdürülürken, her idari kademenin konuya gerçekten sahip çıkması ve çalışmaları sistemli ve sürekli yürütmesi gerekecektir. Bunun için de tüm yönetim kademelerini oluşturan yöneticilerin bu konuda bilinçlenmesini sağlayıcı eğitim verilmelidir.

Bu çabaları yürütmek üzere oluşturulması gereken komisyona, konuyu ilgilendiren kesim temsilcilerinin de katılımı sağlanmalıdır. Yapılması gereken hususlar ise genel hatları ile şunlar olabilir;

Öncelikle, mevcut duruma yeni yük getirecek mevzuatın getirilmesini kesinlikle durdurmak gerekir. Önceliğin bu konuya verilmesi mücadelede mevcut durumu sabit tutmak açısından büyük yarar sağlayacaktır.

Daha sonra mevzuatın sadeleştirilmesi çalışmalarına başlanmalı ,bunu gerçekleştirirken de, müteşebbisten istenen form adedi azaltılmalı hatta tek bir başvuru formu kullanılarak az sayıda gerekli bilgi istenmelidir. Formda istenenler sade bir dille anlatılmalıdır. Aksi halde istenen bilgilerle ilgili soruların karmaşık ifadesi ,müteşebbislerin doğru bilgi vermekte sıkıntıya düşmelerine neden olabilecektir.

Müteşebbis beyanının aksi sabit oluncaya kadar doğru kabul edilmesi de önemli bir konudur. Beyanla yetinilmesi, sabıka kaydı, ikâmetgâh ilmühaberi, nüfus cüzdanı sureti gibi belgelerin istenmesini de gereksiz hale getirecek, bu sayede müteşebbisin zaman ve para yönünden kazancı doğacak, bu belgelerin alındığı dairelerin de iş yükü açısından rahatlamasına yol açılacaktır.

İşyeri açmak isteyen müteşebbislerin hangi işlemleri hangi sıraya göre yapacağını bilemedikleri de bir gerçektir. Bu konuda müteşebbislerin bağlı oldukları meslek kuruluşlarını bilgilile kılmak ilk tedbirdir. Daha sonra da, Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi «tek işlem dairesi» kurulup, bütün başvuruların bu daireye

yapılması ve oradan aynı binada bulunan ilgili servislere müteşebbisin ya da ilgili evrağın sevkinin sağlanması suretiyle, bir yere başvurarak en kısa sürede işlemlerin bitirildiği modelin uygulanma şansı araştırılmalıdır.

Yılların birikimi sonucu doğan bu mevzuat yığının ve bunun uygulanmasını sağlamakla görevli tuttuğumuz bürokratların bazı alışkanlıklarının bir anda kaldırılamayacağı, ciddi çalışmalarla, tıpkı yoğun bir sisin dağılması gibi yavaş yavaş gerçekleşebileceğini de ifade etmek gerekir.

Devletin vatandaşına, vatandaşında devlete güvendiği bir ortamın yaratılması ve bu ortamın her iki kesimden gelen davranışlarla her geçen gün iyileştirilmesi ve sağlamaştırılması gereği ise, bütün çözümlerin temel noktasıdır.

EK

SIHHİ İŞYERLERİN AÇILMASI FENNİ MUAYENE RAPORU

Rapor No.....

ESKİŞEHİR

...../...../.....

Adı Soyadı :
Ev Adresi :
Yapacağı İş :
İş Yeri Adresi :

Açılması istenilen bu yerin Fenni, sıhhi durumu incelenmek üzere Baş Tebabete, Elektrik, Fen, İtfaiye Müdürlüklerine, Zabıta Amirliğine

Belediye Başkanı

Başhekimlik :
Fen İşleri Md. :
Elektrik İş Md. :
İtfaiye Md. :
Zabıta Md. :
Rapor Münderecatına göre
Netice :

Başhekim Fen İşleri Md. Elektrik İşleri Md. İtfaiye Md. Zabıta Md.
Açılması uygundur.
Belediye Başkanlığı

RUHSAT İÇİN LÜZUMLU BELGELER

- 1— Dilekçe (Vilayet makamına hitaben yazılacak)
- 2— Kira kontratı veya tapu sureti (Muhtardan veya noterden tasdikli)
- 3— Beyanname (Çevre sağlığından alınacak doldurulup imzalanacak)
- 4— Alet ve cihazların konumunu gösterir şekilde hazırlanmış 1/100 veya 1/1000 ölçekli tesis içi yerleşim planı.
- 5— Yapı kullanma izin kağıdı veya eski ruhsat
- 6— Yangın söndürme cihazının faturasının fotokopisi veya bakımının yapıldığına dair belge.
- 7— Ustalık belgesi (Çıraklık eğitim merkezinden alınacak)
- 8— Yarım kapaklı telli dosya, iki adet fotoğraf.

İŞYERİNDE ARANAN ŞARTLAR

- 1— WC, Su, lavabo, duş.
- 2— Soyunma giyinme dolabı veya yeri. İş elbiseleri.
- 3— Davlumbaz, Aspiratör (Havalandırma) Aydınlatma.
- 4— Eczacı dolabı (İçine ilk yardım malzemesi konulacak)
- 5— Sağlık karneleri (Gıda imalathanelerinden)
- 6— Yangın söndürme cihazı.
- 7— Tesiste kullanılan motorların 4 lük izole kablo ile kalvanez levhanın toprağa gömülmesi vasıtasıyla topraklamanın yap.

B E Y A N N A M E (GAYRİ SİHHİ MÜESSESELER İÇİN)

A— KURULACAK TESİSİN

- 1— Adı :
- 2— Açık adresi, ada ve persel no :
- 3— Sanayi bölgesinde olup olmadığı :
- 4— Yapacağı işin türü :

B— TESİSİN ÖZELLİKLERİ

- 5— Vardiya sayısı :
6— Bir günde çalışacak toplam personel sayısı :
7— Tesisin çalışma süresi ve saatleri :
8— Üretim kapasitesi :
9— Tesiste kullanılacak makina, alet ve cihazların isimleri ve güçleri :
10— Toplam Motor gücü :
11— Üretimde kullanılacak yakıt türü ve miktarı :

C— SOSYAL TESİSLER

- 12— Soyunma-giyinme yeri :
13— Yemekhane, yatakhane, tuvalet sayısı, pisuvar sayısı, lavabo sayısı ve banyo-duş :
14— Sağlık Ünitesi :

D— SU VE KANALİZASYON

- 15— İçme ve kullanma suyu ihtiyacı ve nereden temin edileceği :
16— Üretimde kullanılacak suyun miktarı ve nereden temin edileceği :
17— Tesiste çıkabilecek atıkların cins ve miktarı :
a- Katı: b- Sıvı: c- Gaz:
18— Proses atıklarının (üretimden çıkan) ne şekilde izale edileceği :
19— Sosyal tesis atıklarının ne şekilde izale edileceği :
20— Gürültünün önlenmesi için alınacak tedbirler :
21— Yangın ve patlamalara karşı alınacak tedbirler :

Tarih: / /19

TESİS SAHİBİ

BEYANNAME VERENİN

(Adına ruhsat tanzim edilecek)
özel veya tüzel kişi

Adı-Soyadı ve Ünvanı

AÇILMA RAPORU

I— TESİS YERİNİN BELİRLENMESİ :

1— Müessesenin açık adresi :

2— Ada ve parsel No :

3— Müessesenin onaylı imar plânındaki yeri :

4— Müessesenin en yakın meskun mahalle mesafesi :

II— TESİSİN TANITIMI :

A— İMARİ BİLGİLER :

5— Müessesenin adı :

6— Yapılan İşin türü :

7— Müessese sahibinin adı soyadı :

8— Mesul Müdürün adı, soyadı :

9— Ruhsatın kim adına tanzim edileceği :

10— Vardiya sayısı :

11— Bir vardiyada çalışan işçi sayısı :

12— Bir günde çalışan toplam personel sayısı :

13— Müessesenin günlük çalışma süresi ve saatleri :

14— Müessesenin yıllık çalışma süresi :

B— TEKNİK BİLGİLER :

15— Müessesede kullanılan makina ,alet ve cihazların isimleri ,sayıları ve güçleri :

16— Toplam Motor Gücü :

17— Kullanılan yakıtın türü ve birim zamanda tüketilen miktarı:

18— Üretimde kullanılan ham maddeler ve miktarları :

19— Üretimde kullanılan yardımcı maddeler ve miktarları :

20— Üretimden çıkan mamul madde ve miktarları :

21— Üretimden çıkan yan ürünler ve miktarları :

C— SOSYAL ÜNİTELER VE ALT YAPI :

- 22— Yemekhane, yatakhane, soyunma, giyinme yeri duş, lavabo, pisuvar, tuvalet, vs. üniteler, sayıları yeterli olup olmadığı :
- 23— Sağlık Ünitesi :
- 24— İçme ve kullanma suyunun nereden temin edildiği :
- 25— Proses suyu mevcut ısı miktarı ve nereden temin edildiği :
- 26— Sosyal Tesis atıklarının ne şekilde izale edileceği :

D— PROSES ATIKLARININ (ÜRETİMDEN ÇIKAN) İZALESİ :

- 27— Üretimden çıkan katı atık cins ve miktarı ile izale şekli :
- 28— Üretimden çıkan sıvı atık cins ve miktarı ile izale şekli :
- 29— Üretimden çıkan gaz atık cins ve miktarı ile izale şekli :
- 30— Gürültünün izalesi için alınmış tetbirler :

III— İNCELEME KURULUNUN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ :

- 31— Bırakılan sağlık koruma bandı mesafesi :
- 32— Yangın ve patlamalara karşı alınmış önlemler :
- 33— Tesisin onaylı projelerine uygun yapılip yapılmadığı :
- 34— Deneme faaliyetine gerek görülüp görülmediği :
- 35— Müessesenin faaliyetinde çevre sağlığı açısından bir mahzur görülüp görülmediği :

Tarih :

İnceleme Kurulu
Başkanı

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye

**SANAYİ BÖLGESİ DIŞINDA KURULACAK MÜESSESELER
İÇİN YER SEÇİMİ RAPORU FORMU**

A— TESISİN TANITIMI :

- 1— Tesisin adı :
- 2— Açık Adresi :
- 3— Ada ve parsel numarası :
- 4— Sanayi bölgesinde olup olmadığı :
- 5— Yapacağı işin türü :

B— TESIS YERİNİN ÖZELLİKLERİ :

Tesisin kurulacağı yer ve civarında;

- 6— İçme ve kullanma su kaynağı bulunup bulunmadığı varsa mesafeleri,
- 7— Termal ve mineral su kaynağı bulunup bulunmadığı, varsa mesafeleri,
- 8— Yüzeysel su kaynağı (Deniz, baraj, göl, akarsu vs.) bulunup bulunmadığı, varsa mesafesi, ve ne amaçla kullanıldığı,
- 9— Yeraltı su seviyesi durumu,
- 10— En yakın meskun mahalle mesafesi,
- 11— Civarındaki yerleşim yerleri ve mesafeleri,
- 12— Hakim rüzgar durumu (Meteorolojik verilere göre)
- 13— Arazinin topoğrafik yapısı (kapalı vadi, vadi, ova, tepe vs.)
- 14— Civarındaki yerleşim yerlerine göre arazinin seviyesi,
- 15— Tesis yerinin ve çevresinin halen ne amaçla kullanıldığı,

C— İNCELEME KURULUNUN GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ :

- 16— Tesisin kirletici üniteleri dikkate alınarak bırakılması gereken (önerilen) sağlık koruma bandı mesafesi (Mesafenin, hangi ünitelerden, hangi yönlerde ne kadar olacağı belirtilecektir),
- 17— Tesisin bu alanda kurulup kurulamayacağına dair inceleme kurulunun görüşü,
- 18— Tesis yerinin uygun görülmesi halinde, çevre sağlığının korunması için Önerilen tedbirler.
- 19— Tesisin kurulmasının uygun görülmemesi halinde nedenleri,

Tarih :

İnceleme Kurulu

Başkanı

Üye

Üye

Üye

Üye

Üye